

Teloorgang van een trotse branche.

Met enige verwondering las ik in de Gelderlander van 5 juni 2008 de wat simplistische opmerkingen over de oorzaak van de teloorgang van de meubelindustrie in land van Maas en Waal, onder de titel: "Een Trotse Branche".

Ik wil dat hier en daar wat aanvullen.

Van de enigszins deftige ambachtelijke meubelmakerij zoals die in Utrecht, Amsterdam en Den Haag in het begin van de vorige eeuw floreerde is in het Land van Maas en Waal niet veel bekend. De site: [Meubelbedrijven](#) noemt alleen de naam van Stef Segers aan de Dijkdwarsstraat in Beneden Leeuwen die aan het begin van de 20e eeuw uitsluitend meubels op bestelling leverde en bekend was om zijn vakmanschap.

Rond 1919 begonnen de gebroeders Jan, Wim, Thé, Toon en Ben Salet hun "Eerste Machinale Meubelfabriek" aan de Korte Brouwersstraat in Beneden Leeuwen. Dit bedrijf was al van begin af aan industrieel van opzet. Het vakmanschap hing, in het begin van de vorige eeuw, ook voor een groot deel samen met de "Houten werf" van Meijer. Deze scheepswerf eindigde in de jaren 30 tijdens de grote economische crisis. Ook van daaruit stamde veel vakbekwaamheid van de volgende generatie ondernemers in de meubelindustrie.

De mensen in de streek waren van oudsher al goed bekend met de houtbewerking. Dat gold zeker voor de aannemerij, de mandenmakers, de hoepelmakers en de klompenmakers. Dit was vooral de tijd van hoogbloei in de klompenmakerij die kort na 1945 geheel instortte. Een enkele klompenmaker bleef nog lang steunen op export naar geëmigreerde Nederlanders in Canada, zoals Otto Janssen in Boven Leeuwen.

Een positief gevolg van de watersnoodramp in 1926 was dat er in de streek plotseling veel werk in de bouw kwam en daarmee ook de vraag naar meubelen. Tijdens de wereldwijde crisis kort daarna, ontstonden nog meer meubelfabrieken zoals Van Gelder & van Os, Walraven & Bevers, Kerkhoff enz. Dat de oprichters daarvan later meegewerkt zouden hebben aan het stichten van topzware besturen en zelfs "waterhoofden" creëerden lag niet in de aard van dit soort mensen. Voor zover ik ze gekend heb waren al deze oprichters patriarchaal van aard en sober levende mensen. Het waren ook mensen die moeilijk anderen naast zich konden verdragen en niemand in hun bedrijf enige gezaghebbende aanstelling gaven. Als goede katholieken zorgden ze wel allemaal voor een ruim nakomelingschap zodat er bij de opvolging iets te kiezen viel. Een gevolg van deze familiedruk was ook dat bijna al deze bedrijven zich later als een cascade opsplitten in vele dochterbedrijven die zonder uitzondering later ook weer zelfstandig werden.

Om er enkele te noemen:

Salets Machinale Meubelfabriek in Beneden Leeuwen:

Salets Kleinmeubelen in dezelfde straat.

Ben Salet in Druten,

Theo Salet in Ravenstein.

Van Gelder & Van Os in Boven Leeuwen:

Toon van Gelder in Megen,

Harrie van Gelder in Dreumel

Gebroeders Eltink in Beneden Leeuwen:

Jos en Adrie Eltink in Wijchen

Walraven & Bevers in Beneden Leeuwen:

Herman en Frans Bevers in Dreumel.

Goretti Meubelen, die aanvankelijk alleen salontafels maakte, kreeg al spoedig uitbreiding van familiebedrijven aan de Maaskant.

Dit lijstje zou gemakkelijk nog verder uit te breiden zijn. Deze bedrijven hebben zich in die tijd vrijwel allemaal gevestigd binnen de huidige gemeente West Maas en Waal.

Tegen het einde van de oorlog, in 1944, viel de bedrijvigheid geheel stil. Hout voor gedwongen opdrachten voor de Duitse bezetter lag al klaar maar er werd niets meer gemaakt. Direct na de oorlog kwam er een enorme inhaalvraag naar vooral goedkope meubelen. Dat duurde een vijftal jaren. Begin 50-er jaren stagneerde de verkoop. Er was nog steeds grote woningnood maar de pakhuizen raakten vol en mensen moesten worden ontslagen. Met het uitbreken van de oorlog in Korea in 1950 (Koreacrisis 1950 - 1953) kwam weer een sterke impuls naar een opgaande conjunctuur. Dat bleef zo tot in de 60-er jaren.

De woningbouw en de algemene welvaart stegen in de 60-er jaren sterk en de mensen gingen kwaliteitsmeubelen kopen. Ook de productiviteit van meubelen nam zeer sterk toe. Deze twee ontwikkelingen werden naar mijn mening tevens de doodsteek voor de grotere meubelindustrie. Goede meubelen gaan lang mee en de zich steeds uitbreidende grote gezinnen ontstonden niet meer. De markt raakte verzadigd. Sinds de 80-er jaren maakte de gehele meubelindustrie, zowel in Nederland als in de omringende landen, barre tijden door.

In de 60er jaren kwamen, wat men noemde, designmodellen op de markt en deze evolueerden snel. In paniek werd elk succesvol model al binnen enkele maanden door anderen gekopieerd en op de markt gebracht, wat een dodelijke concurrentie meebracht op de steeds krappere wordende markt. Voorraden werden niet meer gemaakt want vanuit Polen en Rusland kwamen in die tijd dezelfde meubelen voor prijzen waarvoor men hier de houtplaten niet eens kon kopen. Dat betekende het einde voor de meeste meubelfabrieken.

In de gemeente West Maas en Waal floreerden in de jaren tachtig een 18-tal meubelbedrijven. In korte tijd zijn ze allemaal verdwenen. Op dit moment (2013) bestaan in deze streek nog twee meubelbedrijven: Zondag's Meubelen in de Tesstraat en 3B Meubelen aan de Waterstraat. De anderen zijn allemaal verdwenen door de moordende concurrentie vanuit landen als Polen, Rusland en Bulgarije.

Alleen de Zweden bleven succesvol met massaproductie van moderne en fijn afgewerkte meubelen als bouw pakket in goedkoop grenen- en vurenhout. (Ikea). Ook in Italië en in Turkije kon men heel mooie meubelen maken en voor minder geld. Zuidoost Azië en China kwamen op de markt met massaproductie van zeer goedkope meubelen, met gevlochten stoelen en tafels. De tijd is niet ver meer dat ook zij kwaliteitsmeubelen gaan maken, voor minder geld. De Japanners hebben een oude traditie van zeer fraaie moderne meubelen van tropisch hardhout.

Deze felle en wereldwijde bewegingen zijn niet zo verwonderlijk. De teloorgang van de oudere meubelindustrie is een bekend economisch proces dat hoort bij onze ondernemingswijze productie waarbij elk bedrijf en bedrijfstak zijn opkomst, hoogbloei en neergang beleeft. Voor het maken van echt goed ontworpen meubelen en betimmeringen is ook in Nederland nog altijd plaats, op beperkte

schaal, in hoogstaande ambachtelijke, computergestuurde werkplaatsen. In werkplaatsen met hoge kwaliteit, zoals die vroeger ook bestonden en nu niet meer alleen in Utrecht, Amsterdam of in Den Haag.

M.F.J. (Rien) van Os, Juni 2008.

E-mail: m.os11@chello.nl

Info: www.monus-icks.nl

Bovenstaande mail was gericht aan de redactie van het dagblad De Gelderlander, ter attentie van de heer van de Louw. Ik verzocht hem het bovenstaande nog te verwerken of op de website van de Gelderlander zetten.

Er kwam echter geen reactie.

juni 2008.

Naschrift in 2011.

Het had natuurlijk ook heel anders kunnen lopen. Er waren in het begin van de vorige eeuw, als opvolgers van de klassieken zeker wel sierlijke en rijke alternatieven. In Amsterdam bouwde men in 1920 het Tuschinski filmtheater in Art Deco-stijl, naar een ontwerp van Hijman Louis de Jong. Het is nog steeds het mooiste filmtheater van het land. Een schitterend gebouw met een prachtige en sierlijk binnenbetimmering. Het laat zien hoe een filmtheater behoort te zijn. Het is gebouwd tussen de beide wereldoorlogen en misschien is dat ook wel de reden waarom deze stijl zo weinig navolging gevonden heeft bij de massaproductie van sierlijke en moderne kwaliteitsmeubelen.

Een buitenissige vormgever als Antoni Gaudi in Spanje, die zich in zijn ingewikkelde en sierlijke meubelconstructies niet veel aan constructieve mogelijkheden gelegen liet liggen, lag buiten het gezichtsveld van de toenmalige meubelfabrikanten.

Misschien had de nu zo geroemde Gerrit Rietveld in Utrecht met zijn vernieuwende maar sobere meubelontwerpen de wereld kunnen veroveren. Maar de gewone mensen, waarvoor deze meubelen bedoeld waren, wilden deze karige en kale constructies, met hun armoedige uitstraling helemaal niet in huis hebben. (Gerrit at thuis vooral soep; niet omdat hij dat zo lekker vond maar omdat het niet veel kostte.) Zijn ontwerpen werden in die tijd alleen geaccepteerd door een kleine elite van rijke mensen in de randstad en dan alleen nog bij de inrichting van hun tuinhuisen en vakantiewoningen. Ook zij wilden deze hoekige meubelen niet in de imposante salons van hun aanzienlijke huizen hebben.

Toen het Piet Mondriaan in 1940 lukte zich te vestigen in de door hem zo bewonderde stad New York, kon hij meteen al een uitgewerkte rangschikking van rechthoeken en blokvormen om zich heen zien. Strenge stapelingen tussen haaks op elkaar staande stroken in primaire kleuren waar hij in zijn schilderijen al zozeer naar toe gewerkt had, werden hem daar zomaar in de schoot geworpen. Reeksen van ongelijke blokken die hij zag als dansende klaviertoetsen bij het opwindende ritme van de boogie woogie.

De Utrechtsche Machinale Stoel- en Meubelfabriek (UMS, later omgedoopt tot Pastoe) begon pas echt toen ontwerper Cees Braakman in 1945 zijn intrede deed. Weg met de klassieke rookstoelen en traditionele dressoirs. Braakman zette Pastoe internationaal op de kaart met sobere berkenhouten kastjes. Praktische kasten die de consument zelf kon samenstellen en uitbreiden. Ook nu nog kunnen

ontwerpers voortgaan met het bedenken en uitvoeren van strakke en kleurige regelvlakken en kubistische vormen in hout, metaal en kunststof.

Een enkele aan een kunstacademie opgeleide en succesvolle ontwerper, die tevens een eigen meubelfabriek bezat, was Willem Hendrik Gispen, sinds 1934 gevestigd te Culemborg. Vooral in zijn grotendeels metalen woon- en kantoor-meubelen lag ook de nieuwe zakelijkheid van mensen als Rietveld en Mondriaan verborgen. Dit bedrijf is daarom ook als een van de weinigen tot op heden blijven bestaan. Gispen's ontwerpen van meubelen en lampen van moderne materialen worden tot op de dag van vandaag nagevolgd.

In het onderwijs is tegenwoordig veel aandacht voor meubelontwerpen, zoals bij de Graduation Show Design Academie in Eindhoven en de Rietveld Academie in Amsterdam.

Rien.

E-mail: m.os11@chello.nl

Info: www.monus-icks.nl

Alle rechten van verveelvoudiging van bovenstaande de tekst of delen daarvan op welke wijze dan ook zijn voorbehouden aan de auteur en mogen alleen na voorafgaande toestemming van de auteur overgenomen worden. Zie ook het citaatrecht in Nederland bij Wikipedia.